

Om fruktodling vid mindre
jordbruk och egna hem. :
Föredrag hållet i Söderm...

Jonsson, Jonas

12 H Br.

Om fruktodling vid mindre jordbruk och egna hem.

Föredrag hållet i Södermanlands läns föreläsningssällskap af
J. Jonsson, direktör vid Gripsholms fruktträdgård.

Den glädjande utveckling på alla områden, som kännetecknar vår tid, visar sig också uti en tilltagande ifvër för frukt- och bär-odling. Denna näringsgren har länge varit ringaktad och förbisedd. Men vi ha nu fått upp ögonen för, att denna odling bör blifva af stor betydelse för hela landet. Det är ett känt förhållande, att vårt land införskrifver för flera millioner kröner frukt årligen; ett sorgligt missförhållande, som bevisar, att vi ännu icke förstått att såsom sig bör utnyttja vår jord och tillvarataga, hvad den kan gifva oss, liksom vi också försummat så många andra af våra naturliga hjälpkällor. Ty det lider intet tvifvel, att vi själfva skulle kunna frambringa största delen af den frukt, för hvilken vi nu låta penningarna gå till utlandet. En allmänare fruktodling skulle sålunda blifva af stor statsekonomisk betydelse. För att fruktodlingen skall få en sådan allmän betydelse fordras att alla jordbesittande i de delar af vårt land, där det låte sig göra, befitade sig om fruktträdsodlingen. Vid hvarje hemman och torp böra fruktträd och bärbuskar odlas. Men huru förhåller sig nu verkligheten till detta önskemål? Jo, alltför ofta träffar man på hem, hvilka antingen totalt sakna fruktträd, eller där träden utgöras af

några få försummade exemplar, som kanske till och med äro vilda och otjänliga sorter. Detta visar, att man icke har stor tanke om fruktträdens ekonomiska betydelse. Det visar också, att behovet af fruktföda är mycket liten hos vår allmoge, ty finnes ett sådant behov, så skulle allmogen lägga sig större vinn om denna odling. Man måste därför lära folk att äta frukt och bär, påvisande denna födas stora närande och hälsosamma egenskaper. Låt barnen få vänja sig att förtära frukt, och de skola, när de uppväxt, behålla denna smak och därigenom lättare bevaras från frestelsen att hemfalla åt omåttliga och ohälsosamma vanor såsom spritmissbruk o. d. Smak för fruktätande trifves ej gärna med begär efter alkohol. Men som smaken för fruktföda tyvärr är så ringa, torde man icke genom enbart framhållande af dennas nytta kunna locka till fruktodling. För detta ändamål får man nog än så länge lägga hufvudvikten på att framhålla den ekonomiska vinst, odlaren kan erhålla genom fruktens försäljande.

Genom vår tid går en stark strömning för att upphjälpa det lilla jordbruket och bereda egna hem. För så väl det ena som det andra bör fruktodlingen blifva en mycket viktig binäring. Den mindre jordbrukaren arbetar för närvarande under bekymmersamma förhållanden. Trots all omtanke och flit kan han dock icke af sitt jordbruk erhålla större vinst, än att han med nödortft kan framlefva sitt lif. Han måste ständigt öfva sig uti försakelser, för att det skall kunna räcka till för de allra oundgängligaste lefnadsbehovens tillfredsställande.

Det är klart, att han under sådana förhållanden med glädje borde hälsa ett tillskott till den inkomst, som sädesodlingen gifver. En sådan välbehöflig tillökning i inkomsten skulle frukt- och bärodlingen helt säkert lämna honom. Därom kan ej tvifvel finnas. Inga växter torde i själfva verket lämna så stor inkomst i förhållande till det utrymme, de upptaga, som just fruktträden. Af icke mindre betydelse skulle fruktodlingen vara för egnahemsinnehafvaren, hvilken, på grund af den ringa jord han besitter, borde hufvudsakligen beflita sig om denna odling. För öfrigt bör enligt min tanke vinsten kunna blifva proportionsvis större af en mindre anläggning än af en större sådan, emedan vid den senare alltid uppstår svårigheter att på ett nöjaktigt sätt sköta träden. Ty det måste betonas, att det icke är nog med att plantera träd; de måste äfven sorgfälligt skötas, eljes lämna de föga afkastning. Mången lämnar efter planteringen träden åt sig själfva utan vård och tillsyn, och det är då ej underligt, om resultatet blir dåligt. När det gäller sädeslagen, förstår landtmannen mycket väl, att han ej kan beräkna god skörd, med mindre han har godt utsäde och väl bearbetar jorden. Men nu förhåller det sig med fruktträden alldeles som med sädeslagen. De äro en produkt af kulturen och ha sin trefnad och sitt bestånd endast under människans omvårdnad. Eftersom de lika litet som öfriga kulturväxter gifva något för intet, så är det en oeftergiflig fordran att de omsorgsfullt skötas, om de skola lämna ekonomisk vinst.

Jag har nu sökt framhålla frukt- och bär-odlingens ekonomiska betydelse, som ligger ej mindre i det tillskott af närande och hälsosam föda frukten gifver än i den vinst, som uppkommer genom fruktens försäljning. Men icke endast ur dessa synpunkter bör frukt- och bär-odlingen hafva betydelse. Glädjen och trefnaden i vårt hem skall förvisso förökas och befastas, då vi se det omgifvet af träd, som tjusa och fägna vårt öga lika mycket med vårens skära blomsterskrud som med höstens gyllene frukter. Så stärkes kärleken till den egna torfvan, och därur framväxer kärleken till hela fosterjorden.

När det gäller att utvälja plats för sin odling, är det klart, att ju bättre jord och bättre läge, som kan erhållas, dess bättre är det. Men man måste räkna med, att den mindre jordbrukaren liksom egnahemsinnehafvaren ofta icke har så tjänlig plats att upplåta för denna odling. Den kan måhända blott utgöras af en grus- eller stenbacke. En sådan kan dock genom tjänlig bearbetning samt ditforsling af jord göras lämplig för sitt ändamål. Det område, som skall planteras, fordrar i de flesta fall dränering, helst genom täckdikning, ty alla fruktträd fördraga illa bottensyra. Kärnfruktträden gifvas den bästa och djupaste jorden, bigarråträden högre liggande dylik, och plommon- och surkörsbärsträden den torraste och magraste. Vid inköp af träd bör man vända sig till en förstklassig plantskola, så att man är viss om att erhålla de allra bästa plantor. Allmänheten lefver vanligen i den villfarelsen, att ett träd, afsedt till

plantering, bör vara försedt med ett rikt grenverk. Ett sådant träd bör man i stället *icke* eftersträfvä, utan hellre sådana med gles krona.

Trädet bör vid planteringen icke vara öfver tre år gammalt. Man bör icke odla en mångfald sorter utan i stället flera exemplar af ett fåtal sorter med högt handelsvärde. Bland sorter att välja på skulle jag vilja rekommendera: Af äpplen: Hampus, Charlamowski, Oranie, Cellini, Cox's-Pomona, Melon, Åkerö, Gul-Richard, Gravenstein; af päron: Esperens-herrepäron, Hofstapäron och Williams. (Jag skulle kunna nämna en hel del andra fruktsorter, men jag inskränker mig till de nu nämnda, som alla äro goda handelsfrukter). Man bör lägga an på att odla dvärgträd, ty dessa bära tidigt, och frukten blir vanligen bättre utbildad än å stamträd samt kan lättare skördas. De planteras något djupare än de stått förut, så att förädlingsstället kommer något under jordytan, hvarigenom rotbildning från ädelveden befordras. Detta planteringssätt anses vara af stor vikt. Stamträden däremot planteras på samma djup, som de stått förut. För att de icke skola komma för djupt, upp-tages ej gropen större, än att man kan likformigt fördela rötterna åt alla sidor. För den rätta handläggningen af planteringen böra helst två personer biträda hvarandra, hvarvid den ena håller trädet i gropen, och den andra först strör finare jord närmast på de utbredda rötterna och sedan skottar på annan jord, som tilltrampas. Jorden, där träden stå, bör helst vara öppen. Vid plantering å gräsbevuxen mark måste tillräckligt

stora kupor omkring träden upptagas. Störren, vid hvilken stamträdet skall bindas, bör nedsättas i gropan samtidigt med trädet. Åt trädens uppbindning måste man ägna uppmärksambet; slarfvig sådan har förorsakat många träds död. Hvad vattningen vid planteringen beträffar, har jag ej brukat företaga sådan utan nöjt mig med att öfversprita rötterna med vatten före planteringen. Om efter 14 dagar intet regn kommit, har jag först då verkställt en grundlig vattning. I händelse af större torra under sommaren måste en sådan vattning förnyas flera gånger. Efter planteringen gäller det bland annat att hålla jorden öppen och fri från ogräs omkring träden. Genom gödsling måste man ersätta jorden den näring, fruktträden upptagit. Denna näring består af kali, fosforsyra och kväfve. Gödseln är dels naturlig och dels konstgjord. Den förra bibringar jorden hufvudsakligen kväfve och gifves helst på hösten, då den utbreddes ej in på stammen utan ett stycke omkring densamma och nedgräfvdes. Fosforsyrehaltiga preparat äro tomasfosfat, superfosfat och benmjöl. Kali innehålles uti kainit. Fosforsyran och kalit påføres tidigt om våren. Förutom dessa ämnen är det mycket nyttigt att påföra kalk, som för växterna mycket underlättar upptagandet af näringsämnen. Vidare måste fruktodlaren lära sig att bekämpa de otaliga fiender af svampar och insekter, som annars kunna fullständigt omintetgöra resultaten af hans arbete. Mot svampar skyddar man träden bäst genom att på våren, innan knopparna öppnat sig, bespruta träden med bordeauxvätska. Den utgöres af 500 gr.

kopparvitriol, löst i 10 l. varmt vatten och 1,000 gr. nysläckt kalk, löst i 10 l. kallt vatten. Kalkmjölken silas och slås tillsammans med vitriollösningen, hvarefter man tillsätter 100 l. kallt vatten. Mot frostfjärilen och äpplevecklaren skyddar man träden genom att bespruta dem med en vätska, bestående af 50 gr. kejsargröna, 250 gr. nysläckt kalk och 100 l. vatten. Första besprutningen äger rum strax på våren, så snart löfknopparna börjat slå ut, andra när blombladen börjat falla af och tredje omkring 10 dagar därefter. All fallfrukt bör dagligen uppsamlas och antingen användas till svinfoder eller på annat sätt oskadliggöras.

Af det sagda torde framgå, att till en lönande fruktodling hör en mångfald af olikartade göromål, hvilka kräfva en icke ringa insikt. Man kan ej heller begära att denna insikt genast skall vara till finnandes hos jordbrukaren, hvilken har att först och främst sätta sig in i det som till hans hufvudnäring hör. I fruktodling behöfver han som oftast en fackmans råd och hjälp. Det vore önskligt, om intresserade fruktodlare på en trakt sammanslöte sig till en s. k. fruktodlareförening. Dylika föreningar börja nu att bildas litet hvarstades i landet. Hvarje förening har i sin tjänst antagit en s. k. trädskötare, hvilken på anhållan i tur och ordning besöker medlemmarna för att biträda med göromålen.

Förutom fruktträden utgöres fruktbeståndet i våra trädgårdar af krusbärs-, vinbärs-, och hallonbuskar. De båda förra slagen planteras helst på hösten, emedan deras vegetation på våren begynner, innan ännu tjälén

hunnit gå ur marken. Afståndet mellan buskarna bör vara två meter. Till deras skötsel hör gödsling åtminstone hvart tredje år samt bortrensandet af ogräs. Gamla grenar, som redan burit flera skördar och börjat blifva mindre gifvande, bortskäras. Har man ondt om utrymme, kan man med fördel använda röda syltkrusbärsbusken till häck omkring området. Vinbär ägna sig bra såsom spalier mot väggar och blifva då en stor prydnad genom sin långvariga grönska och stora bärklasar. Hallon äro mycket tacksamma och förnöjsamma och trifvas snart sagdt öfver allt. Hvarje rotskott är tvåårigt och bör man därför andra året under vintern bortskära all gammal, utburen ved. Bästa variteten är Hornet och röda antverpiska. Hvad som ej bör fattas i någon täppa är rabarberplantan, som i hushållet kan användas på mångfaldigt sätt. Planterad sköter den sig själf, om man blott tillför litet näring för att hjälpa den att frambringa grofva stjälkar.

Jag har nu, så godt jag kunnat, sökt intrussera för frukt- och bärodling och anbefaller på det varmaste att göra ett försök. Det kan ju till en början ske i helt liten skala. Då odlaren märker, att pengar begynna inströmma genom fruktens försäljning, kommer han att plantera allt flera träd. Han skall snart finna, att de pengar, som nedlagts i inköp af fruktträd, äro ett väl förräntadt kapital. Och skulle så vara, att han icke själf hinner få skörda frukten, så få ju hans barn nytta däraf, och de skola med tacksamhet njuta frukten af hans arbete.